

FACEBOOK KULLANICISI KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELEN ZORBALIK ODAKLI SİBER TACİZİN CİNSEL TACİZE DÖNÜŞÜMÜ: GAZETE HABERLERİ ÜZERİNDEN BETİMSSEL BİR DEĞERLENDİRME

Betül ÖNAY DOĞAN*, Yıldız Dilek ERTÜRK**, Pınar ASLAN***

Özet

Siber zorbalık, başkalarına rahatsızlık ya da zarar vermek amacıyla akran grupların ya da kişilerin dijital ortamlarda gerçekleştirdikleri davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bugüne kadar yapılmış olan araştırmalar, kişiler arasında mahrem bilgilerin, fotoğraf ve videoların paylaşılmasının bozulan ilişkiler ya da taraflardan birinin kötü niyetine bağlı olarak tehdit, şantaj, intikam ya da benzeri sebeplerle kötüye kullanılması sonucunda "siber zorbalık ve taciz" suçunun ortaya çıktığını göstermektedir. Yapılan eylemin amacı genellikle eyleme maruz kalan kişinin hakaret/tehdit etme veya şantaj yapma suretiyle küçük düşürülmesine sebep olmaktır. Bu çalışma kapsamında çocukların maruz kaldığı siber zorbalık vakaları, betimsel karma yöntemle incelenmiş ve iletişim pratikleri açısından yorumlanmıştır. 11 ve 13 yaşındaki beş kız çocuğunun yaşamış oldukları siber zorbalık olarak başlayan, siber taciz olduğu anlaşılan ve cinsel tacize dönüşerek gazete haberlerine yansıyan olgular betimsel olarak haber üzerinden incelenmiştir. Facebook paylaşımlarının zorbalık, siber taciz aracı olarak nasıl kullanıldığı, mağdur kullanıcının ürettiği içeriğin, gerçek yaşamda tuzak olarak taciz içeriğine nasıl dönüştürüldüğü örnekler üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: siber zorbalık, siber taciz, mahremiyet, sosyal ağlar, Facebook

* Doçent Doktor, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi

**Profesör, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi

***Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi

CYBER BULLYING ORIENTED CYBER HARASSMENT TOWARDS FEMALE FACEBOOK USERS BECOME SEXUAL HARASSMENT: A DESCRIPTIVE ANALYSIS THROUGH NEWS COVERAGE

Betül ÖNAY DOĞAN*, Yıldız Dilek ERTÜRK**, Pınar ASLAN***

Abstract

Cyber bullying is defined as the behavior of peer groups or individuals to disrupt or harm others in a digital environment. The research carried out so far shows that sharing confidential information, photos and videos among people leads to "cyber bullying and harassment" as a result of the abuse of threats, blackmail, revenge or similar reasons when the relations deteriorate. The purpose of such an action is usually to make the other party exposed or humiliated by insulting/threatening or blackmailing. In this study, children's bullying cases were investigated with descriptive mixed method and interpreted in terms of communication practices. Five cases of 11 to 13 -year-old girls which started as cyber bullying and then respectively turned into cyber harassment, sexual harassment, and news coverage have been investigated through the news descriptively. This study intends to analyze how Facebook shares were used for cyber bullying, cyber harassment and how the content the victims produce may turn into a means of harassment in real life through exemplary cases.

Keywords: cyber bullying, cyber harassment, privacy, social networks, Facebook

*Associate Professor, İstanbul University, Faculty of Communication

**Professor, İstanbul University, Faculty of Communication,

***Research Assistant, İstanbul University, Faculty of Communication

Giriş

İnternet kullanım yaşının giderek düşmesi, uçsuz bucaksız bir alanı genç ve çocuk kitlenin kullanımına açmıştır. Fiziksel uzamdan farklı olarak internet çok sayıda insanla, kimi zaman gerçek olmayan kimlikler üzerinden iletişim kurmayı; aynı anda farklı platformlarda yer alabilmeyi; ses, görüntü ve yazı üzerinden coğrafi sınırlar ve zaman sınırlaması olmadan bilgi paylaşabilmeyi olanaklı hale getirmiştir. Bu durum normal hayatta insanların düşünerek yaptıkları ya da yapmaktan vazgeçtikleri davranışları, sanal ortamda düşünmeden gerçekleştirmelerine sebep olabilmektedir. Aynı zamanda fiziksel uzamda daha az zarar verici davranışlar sanal uzamda, hızlı yayılımın da etkisiyle, daha fazla zarar verebilmektedir. Bu sebeple sosyal medya kullanımı üzerine gerçekleştirilen çalışmaların bir kısmını da başkalarına kasıtlı ya da kasıtsız verilen zararlar ve bunların önlenmesi için yapılabilecekler oluşturmaktadır.

“Siber zorbalık” ve “siber taciz” kavramları, sosyal medya kullanımında karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek olan suçlar arasında yer almakta ve özellikle genç kullanıcıların perspektifinden bu konunun muhatapları (mağdur ve zorba) incelenmektedir. Siber zorbalık, sanal ortamda başkalarına zarar verme ya da rahatsız etme amacıyla gerçekleştirilen davranışlar olarak tanımlanabilir. Siber taciz ise siber zorbalığın en fazla karşılaşılan türü olarak ifade edilebilir (NWLC, 2017). Sosyal medyada gizli bilgilerin, fotoğraf, video ve görsellerin cinsel istismar amacıyla paylaşılması siber tacize zemin hazırlamaktadır. Bazı durumlarda sosyal medya ortamında başlayan cinsel istismar süreci fiziksel uzama taşınmakta ya da daha öncesinde yüz yüze tanışan bireyler arasında sosyal medya üzerinden cinsel istismar gerçekleşebilmektedir. Genellikle fiziksel uzama taşınacağı düşünülen siber tacizin, sosyal medya üzerinde gerçekleşip sona ermesi de mümkündür.

Bir fiilin siber zorbalık kapsamında değerlendirilmesinin en önemli koşulu, fail ve mağdurun çocuk veya genç olması ve bu eylemler sırasında bilişim teknolojilerinin kullanılmasıdır. Siber zorbalık, internet teknolojisi kullanılarak bir akran birey ya da akran gruba teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme ya da rahatsız etme davranışlarıdır. Yapılan eylemin amacı genellikle; eyleme maruz kalan kişiye hakaret/tehdit etmek veya şantaj yapmak suretiyle küçük düşürülmesinin hedeflenmesidir. Siber zorbalık ve geleneksel zorbalık arasında bazı temel ayrımlar söz konusudur. Örneğin bir eylemin zorbalık sayılmasında eylemin tekrarı aranmamakta, fakat siber zorbalığın sosyal medyadaki hızlı yayılımı göz önünde bulundurularak ‘tekrar’ unsurunu içinde barındırdığı ifade edilmektedir. Siber zorbalığı, geleneksel zorbalıktan ayıran temel özelliklerden bir diğeri ise zorbanın anonim kalabilmesi, zorba ve mağdurun fiziksel uzamda çoğu zaman karşı karşıya gelmemeleri ve bu sebeple zarar ve rahatsızlığın daha fazla olmasıdır (Arıca, 2015). Siber zorbalık internetin yapısına bağlı olarak şekillenmektedir. İnternet kullanım şekli, zorbalığın yapıldığı internet platformları, internetin zamansızlığı ve sınırsızlığı, siber zorbalığı uygulaması kolay, zorbalık yapanların daha az pişmanlık hissettikleri, mağdurların daha fazla zarar görebildikleri ve daha fazla insanın mağduriyete tanık olduğu bir yapıda şekillen-

mesine sebep olmaktadır. Geleneksel zorbalıkta, mağdurun zorbayı tanıması ya da en azından yaşam alanlarının bazı kesimlerinde ortak olunması beklenirken, siber zorbalıkta karşı karşıya gelme ihtimali olmayan kişiler arasında bile zorba-mağdur ilişkisi yaşanabilmektedir.

Siber zorbalık tipik olarak başkalarına rahatsızlık ya da zarar vermek amacıyla kişilerin ya da grupların dijital ortamlarda gerçekleştirdikleri davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Barlet ve Chamberlin, 2017: 444). Anonim kalma şansının ve gözetim eksikliğinin daha fazla olduğu, mağdur sayısının arttığı, zorbalık üzerine düşünme ve bu sebeple ortaya çıkacak sıkıntıyı maksimize etme şansının yüksekliği, potansiyel olarak daha büyük bir izleyici kitlesinin zorbalığa tanık olduğu siber zorbalık, bahsedilen özelliklerle geleneksel zorbalıktan ayrılmaktadır (Boulton vd. 2014; 145). Geleneksel zorbalığın aksine siber zorbalıkta sadece güçsüz olarak tanımlanabilecek kişilere değil, gerçek hayatta güçlü ve başarılı olan kişilere de zorbalık yapılabilmektedir. İnternette zorbalık yapan kişiler zarar vermek ya da sadece eğlence amacıyla karşısındakini incitirken, bazen intikam da zorbalık sebebi olabilmektedir (Aksaray, 2011: 407). Yetim (2015), fiili gerçekleştiren tarafın bir yetişkin olması halinde ise fiilin, siber taciz veya siber takipçilik olarak adlandırıldığını aktarmaktadır.

Siber zorbaların özelliklerini bulgulamayı amaçlayan çalışmalar siber zorbalık ve önceki mağduriyetler (Gibb ve Devereux, 2014) ve psikopati (dürtüsellik, heyecan arayan davranış, empati düşüklüğü, düşük sosyal kaygı düzeyi) arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu (Gibb ve Devereux, 2014; Goodboy ve Martin, 2015), psikopatiyi sırasıyla Makyavelcilik (bireyleri kendi çıkarları için kullanma) ve narsisizmin takip ettiğini (Baughman vd. 2012) ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmalar siber zorbalıkta geleneksel zorbalığın aksine kişilerin kendilerini oynadıkları role göre tanımlamadıklarını (mağdur, zorba, tanık...) saldırganlık yöntemine göre (fotoğraf göndermek, mail göndermek, web sitesi oluşturmak...) tanımladıklarını, fotoğraf paylaşmak ya da mesaj göndermek gibi eylemlerin daha çok tepkisel davranışlar olduğunu, ancak web sitesi oluşturmak gibi bazı eylemlerin proaktif olarak gerçekleştiğini (Law vd. 2012) ortaya koymaktadır. Ayrıca dışadönüklük, psikotizm, kaygı, depresyon (Kwan ve Leung, 2016) ve riskli sosyal ağ kullanımının (Peluchette vd. 2015) siber mağduriyetle pozitif ilişkisi olduğu bulgulanmıştır. Genellikle siber zorbalık ve kimlik üzerine yapılan çalışmaların, zorbanın kişilik özelliklerini bulgulamaya yönelik olduğu gözlenmektedir.

Siber uzamın yapısı sebebiyle en sık karşılaşılan siber zorbalık türlerinden biri ise siber cinsel taciz/istismardır. Siber zorbalık denildiğinde genellikle okul ya da akran zorbalığının bir uzantısı olarak düşünülen siber zorbalığın, ergen ve gençleri en fazla etkilediği alanlardan birinin siber cinsel taciz/istismar olduğunun unutulmaması gerekir. Ancak siber taciz ve cinsel taciz/istismar üzerine yoğunlaşan çalışmaların diğerlerine nazaran daha az sayıda olduğu görülmektedir. Siber zorbalıkta olduğu gibi siber cinsel taciz/istismarda da rahatsız edici bir cümleden mağdurları intihara sürükleyebilecek, fiziksel alana uzayarak on-

ları hayatlarının her alanında rahatsız edebilecek zorbalıklarla, siber zorbalığın bu alt alanında da karşılaşmak mümkündür.

Özellikle çocuk ve ergenlerin sosyal medyada sıklıkla karşılaştıkları cinsel taciz ve istismar olayları, siber zorbalığın bu türüne dikkat çekilmesine sebep olmaktadır. Akıllı telefonların çocuk ve ergenlerin hayatlarına girmesiyle birlikte, nasıl kullanıldığı ve takibi önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk kullanıcılar genellikle interneti ev ödevi yapmak ya da oyun oynamak için kullanırken, ergen kullanıcılar ise internet sitelerine girmek, eğlenmek, sohbet etmek ve oyun oynamak amacıyla daha yoğun bir biçimde kullanılmaktadırlar. *Facebook* gibi sosyal paylaşım sitelerinin, internette bulunma amaçlarını karşılamasından dolayı ergenlerin bu ağlara üyeliklerinin ve kullanımlarının yoğun olduğu görülmektedir. Bahsedilen kullanım kişisel bilgilerin paylaşılması, tanımadıkları kişilerle sohbet edilmesi, arkadaş listesine tanınmayan kişilerin eklenmesi, kaba ve kötü söz kullanılması, tanımadıkları kişilerle cinsellik hakkında konuşulmasını da beraberinde getirmektedir (Şener vd. 2012: 128).

Siber cinsel taciz/istismar davranışlarındaki artış, mahremiyet ihlallerinden nasıl korunulması gerektiği sorusuna yol açmaktadır. Örneğin, *Facebook* gibi sosyal ağlar, çocuklar ve gençler için büyük bir tehlike alanı, bir travma etkeni yaratabilmektedir. Gençler arasında sosyal medyadaki takipçi sayısı, eklemiş oldukları resimlerin, yapmış oldukları yorumların beğenilmesi ve takdir edilmesi sosyal statü açısından öneme sahiptir. Dijital ortama bağımlılık siber zorbalığa ve siber tacize maruz kalma ile doğru orantılıdır. Siber zorbalık, siber takipçilik, siber tehdit, siber taciz, siber cinsel içerikli mesaj ve siber yakın arkadaşlık köken olarak birbirine yakın kavramlardır. Siber takipçilik; elektronik cihazlar ve *network* teknolojisiyle tekrarlanan bir biçimde kişilerin taciz edilmesi, tehdit edilerek zarar verileceğinin beyan edilmesi ve kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi eylemidir. Siber tehdit; elektronik cihazlar ve *network* teknolojisi kullanılarak bir başkasına veya kendisine zarar verme, incitme niyetiyle yapılan eylemlerdir ve siber taciz anlamına gelmektedir. Cinsel içerikli siber mesajlar; özellikle genç kişilerin kullandıkları cep telefonları, bilgisayarlar vasıtasıyla cinsellik içeren ya da seks çağrıştıran resim ya da yazıların gönderilmesidir. Mağdura ait bu şekildeki verilerin ele geçirilmesinde en büyük sebeplerden bir tanesi çoğu zaman mağdurun rızası ile paylaşmış olduğu şahsi bilgilerinin daha sonra kendisi aleyhine kullanılması şeklinde gerçekleşmektedir (Yetim, 2015).

Yapılan benzer araştırmalar *Facebook* kullanımı ve siber zorbalık arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Kwan ve Skoric, 2013; Staksrud vd. 2013). Ancak internet kullanım becerisinin zararlı davranışlara maruz kalma ile benzer bir ilişkisi olduğundan bahsetmek mümkün değildir (Staksrud, vd. 2013).

Bugün yapılan araştırmalar yetişkinler kadar, 18 yaş altı çocukların da siber cinsel taciz/istismarla yoğun bir biçimde karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Siber cinsel taciz/istismarla ilgili olgular zaman zaman basında da yer almaktadır. Yetim (2015) tarafından kaleme alınan *Siber Zorbalık, Türkiye ve ABD*

Karşılaştırması başlıklı makalede, siber zorbalık ve cinsel taciz/istismar eylemi ile ilgili ABD çapında en fazla gündemde kalan ve tartışma konusu olan Megan Meier olgusu ve benzer olguların intiharla sonuçlanan durumları şu şekilde özetlenmektedir (2015: 339, 340, 343):

13 yaşındaki Megan Meier, arkadaşlık ilişkisi ve yakınlık kurmak amacıyla bir sosyal paylaşım sitesi üzerinden haberleştiği sırada adı Josh Evans olan, 16 yaşında olduğunu düşündüğü gerçekte var olmayan ve sahte olarak oluşturulan bir profille hayali kişiyle yazışmaya başlamıştır. Bu hayali kişiyi oluşturan ise Megan Meier ile aynı sokakta yaşayan ve Megan Meier ile aynı okula giden başka bir kız öğrencinin (Sarah) annesi Lori Drew'dir. Amacı ise Megan Meier'in güvenini kazanmak, kızı hakkında Megan Meier'in düşüncelerini öğrenmektir. Belli bir süre sahte isimle yazışarak Megan Meier'in güvenini kazandıktan sonra "bundan sonra seninle bir daha görüşüp görüşemeyeceğimi bilmiyorum, çünkü duyduğuma göre sen arkadaşlarınla iyi ilişkiler içerisinde değilsin", "Megan Meier kaltak", "Megan Meier şişman" şeklinde kırıcı, incitici mesajlar göndermeye başlamıştır. Bu mesajlarını daha sonra "Sen kötü bir kişinin herkes senden nefret ediyor, dünya senin yokluğunda daha iyi olacak" şeklindeki nefret söylemi içeren mesajlarla devam etmesi sonucunda Megan Meier'in hayatı altüst olmuş ve kendi yatak odasındaki dolapta 16 Ekim 2006'da kendini asmak suretiyle intihar etmiştir.

(...)

Tyler Clementi, (1991–2010) isimli üniversite öğrencisinin, bir erkek arkadaşıyla cinsel içerikli görüntüsü kaydedilerek *Twitter* hesabı üzerinden paylaşılmış, kendisi ile alay edilen öğrenci 22 Eylül 2010 tarihinde George Washington köprüsünden atlayarak intihar etmiştir.

(...)

British Columbia'da yaşayan Amanda Todd, (1996–2012), isimli genç kıza video sohbet odalarında tanıştığı kişiler tarafından çekilen çıplak görüntüleri kullanılarak şantaj yapılmış, daha sonra da bu resim ve görüntülerin internette ve sosyal medyada paylaşılması üzerine mağdur intihar etmiştir.

(...)

18 yaşında olan Jessica Logan, (1990–2008), kendi rızasıyla çıplak resimlerini erkek arkadaşına göndermiş, erkek arkadaşından ayrıldıktan sonra da bu resimler okuldaki bütün öğrencilere gönderilmiş ve erkek arkadaşının *Facebook* ve *MySpace* hesapları üzerinden paylaşılmıştır. Bu psikolojik baskıdan kurtulamayan Jessica Logan intihar etmiştir.

2012 yılında Türk yazılı basınında yer alan bir habere göre "Avustralya'nın Melbourne kentinde yaşayan 14 yaşındaki Türk kıza Ş. E. kendisine ait sosyal paylaşım sitelerindeki hesaplarına girerek tehdit ve saldırılarda bulunan "sanal tacizcilerin" baskısına dayanamayarak intihar etmiştir" (*Hürriyet*, 2012). Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Sosyal ağlar içerisinde en çok kullanıcıya sahip olan sosyal ağ sitesi *Facebook*'tur. 2018 yılı verilerine göre *Facebook*, yaklaşık 51 milyonluk aktif kullanıcı sayısı ile Türkiye'de en fazla kullanılan sosyal ağ konumundadır (*We Are Social*, 2018). *Facebook* fotoğraf, metin, video gibi farklı özelliklerde paylaşımların ya-

pılabildiği, canlı yayınların gerçekleştirildiği, anlık iletilerle iletişimin olanaklı olduğu bir uygulamadır. Bu olumlu özelliklerin yanı sıra “siber zorbalık” vakalarının *Facebook* üzerinden sıklıkla ortaya çıktığı da görülmektedir. Bilindiği gibi sosyal ağ üzerinden paylaşılan bazı veriler, bireylere yönelik siber tacizde birer araç olarak kullanılabilir.

Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinin, internette bulunma amaçlarını karşılamasından dolayı, ergenlerin bu ağlara üyeliklerinin ve kullanımlarının yoğun olduğu görülmektedir. Bahsedilen kullanım kişisel bilgilerin paylaşılması, tanımadıkları kişilerle sohbet edilmesi, arkadaş listesine tanınmayan kişilerin eklenmesi, kaba ve kötü söz kullanılması, tanımadıkları kişilerle cinsellik hakkında konuşulmasını da beraberinde getirmektedir (Şener vd. 2012: 128).

Facebook'un kullanıcı sayısının çokluğu ve bireye dair verilerin çokluğundan (adres, iş bilgisi, lokasyon, eğitim, arkadaş vs.) hareket edilerek bu çalışmada *Facebook* üzerinden gerçekleşen siber zorbalık olguları merkeze alınmıştır.

Amaç ve Yöntem

Çalışma, 11-13 yaş arası kız çocuklarına yönelik olarak *Facebook*'ta gerçekleşen siber tacizin gerçek yaşamdaki tacize dönüşümünü konu edinen gazete haberlerini, betimsel yöntemin derinlemesine inceleme ve ‘örnek olay/olgu çalışması’ tekniği ile incelemektedir.

Amaç

Çalışmanın amacı, dijital ortamda gerçekleştirilen zarar verici, kişisel özel alana müdahale niteliği taşıyan ve bir yetişkin tarafından gerçekleştirilen “siber taciz” olarak isimlendirilen davranış biçimlerinin basına yansması üzerinden bir inceleme gerçekleştirmektir. Sosyal ağ örneği olarak belirlenen *Facebook*'a şikâyet başvurusunda bulunan 11-13 yaş arası kız çocuk olguların polis kayıtlarına geçmesi sonucu gazetelere yansıyan haberler üzerinden ortaya konması amaçlanmıştır.

Siber tacize genel bir bakış açısı sağlamak için yola çıkan ve olgu düzeyinde zorbalık davranışının mağduriyet açımlarını içeren bu genel amaç çerçevesinde, siber taciz kapsamında, yaş, cinsiyet gerçek kimlik bilgilerinin kullanımı, mağdurun kendi özel bilgilerini sosyal mecrada paylaşmış paylaşmadığının saptanması için aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1) Siber taciz vakasında kimlik bilgilerinin gizlenmesi ve sahte bir hesapla yeni bir kimlik oluşturulması durumu var mıdır?
- 2) Zorba kullanıcı, mağdur kullanıcının arkadaşı mıdır yoksa hiç tanımadan sosyal ağ sayfasına eklediği biri midir?
- 3) Mağdur kullanıcının ses, resim, görüntü ya da daha önce iletilen anlık mesaj ya da text mesajları gibi kendisi ile ilgili özel bilgileri kendi rızası olmaksızın *Facebook* üzerinden paylaşılmış ve bu bilgiler taciz aracı olarak

kullanılmış mıdır?

4) Mağdur kullanıcının ürettiği içerik ve görüntülerin kaydedilip, yayınlanması gibi mahremiyet sınırlarını ihlal eden, zorbalık içeriğine dönüştürülmüş ve tacize sebep olan cinsel içerikli fotoğraf, mahremi ortaya koyan fotoğraf, yazı, küfür gibi içerikler kullanılmış mıdır?

5) Zorba kullanıcının mağdur kullanıcıya ait mahrem nitelikteki verilerinin kamuoyu ile paylaşılacağı tehdidiyle mağdurun bedeninden, parasından istifade etme ya da intikam alma arzusu ile şantaj yapma ya da tehdit etme gibi eylemleri olmuş mudur?

6) Olguların siber taciz ve/veya siber zorbalık odağında iletişimsel açıdan nasıl yorumlanabilir?

Yöntem

Araştırmada ele alınan siber taciz sorunsalı, gazetelere yansıyan ve cinsel tacizle sonuçlanan haber yansımaları üzerinden, var olan durumu ortaya koymaya yönelik olarak betimsel karma araştırma yöntemi üzerine kurgulanmıştır. Çalışma kapsamında çocuklara yönelik siber taciz olgularının örnek olay/olguların incelemesi tekniği ve derinlemesine inceleme tekniği ile betimsel karma yöntemle analiz edilmesi hedeflenmektedir.

Araştırma Modeli

Online gazete haberleri üzerinden retrospektif arşiv taraması sonucu ulaşılabilen ve 11-13 yaş arası ile sınırlandırılmış kız çocuk olguları üzerinden, polis kayıtlarına geçmiş ve gazeteye yansımış taciz haberlerinin nesnel ve sistematik tanımlanmasına yönelik, derinlemesine betimsel olgu analizi ile, alt amaç sorularından yola çıkılan, yorumsal bir modellemeye başvurulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırma kapsamında gazeteye haber olan siber taciz kurbanı beş *Facebook* kullanıcısı, olgu da 11 ve 13 yaş arası değişen, ergenlik dönemi içindeki kız çocuklardır. Zorba olarak nitelenen kişiler ise yetişkin bireylerdir.

Çalışmanın evrenini çocuklara yönelik siber ortamdaki her tür zorbalık ve taciz etkinliği oluştururken, alt evrenini gazetelere yansıyan, mahrem alanın ihlali sonucu oluşan kişisel taciz ve hak ihlali içeren cinsel taciz odaklı siber taciz olguları oluşturmaktadır.

Örneklem olarak basına yansıyan benzer haber içeriklerinden, *Facebook*'a şikâyet yolu ile bildirilen, beş cinsel içerikli siber taciz ve taciz içeren olgu örneği, haberin derinlemesine betimsel analizi ile incelenmesinden yola çıkılarak örneklendirilmiştir.

Bu konuda polis kayıtlarına geçerek sonuçlanan ve gazeteye yansıyan olgular oldukça kısıtlıdır. Araştırmanın amacında görüldüğü gibi sorunsal alanın dayandığı varsayım, 'Türk Basınına yansıyan cinsel taciz odaklı siber taciz içeriklerine dair genel bir bakış' ortaya çıkarmaktır. Örneklemin önemli sınırlılıkları arasında *Facebook* kullanıcısı olguların 11- 13 yaş arası kız çocuk olmaları, koştukları kişiyi kendi akranları olarak bilmeleri yönünde kandırılmaları, siber tacize uğramaları, bu tacizin gerçek yaşamda yüz yüze görüşme sonucu cinsel tacizle sonuçlanması, olayın polis kayıtlarına geçmesi ve oradan da habere dönüşerek gazetelere yansması olarak belirlenmiştir. Sınırlanmış örneklem kriterlerinin sonucu araştırma soruları doğrultusunda, elde edilen olgu değerlendirmeleri bulgularda sunulmaktadır.

İşlem

Belirlenen beş olgunun, hangi kategoriler altında betimleneceği, amaç soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Gazete haberlerine yansıyan beş olgu araştırma soruları çerçevesinde taciz, siber taciz ve mahremiyet ihlali ölçütlerine göre kategorize edilerek, literatürde gözlemlenen siber zorbalık ve siber taciz öyküleri ile birlikte ele alınarak tartışılmıştır. Genellikle çocuğa yönelik taciz haberlerinde, olguyla bire bir görüşme gerçekleşmesindeki zorluk, polis kayıtlarının gizliliği ve *Facebook* gibi kurumsal sistemlerin içerik paylaşımında bulunmaması sonucu, konunun gazete taramaları üzerinden yapılması ve haber yansımalarının betimsel sınırlılıkla incelenmesini gerektirmiştir. Siber taciz kapsamında, yaş, cinsiyet, gerçek kimlik bilgilerinin kullanımı, mağdurun kendi özel bilgilerini sosyal mecrada paylaşıp paylaşmadığı taranmıştır.

Öncelikle haber taraması gerçekleştirilmiş ve örneklem kriterleri dahilinde ulaşılan haberler derinlemesine incelenmiş ve haber içerikleri üzerinden olgular ve tacizciye ilişkin sorular, yorumsal perspektifte değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme bulgular başlığı altında, her bir amaç sorusu için derinlemesine incelenmiş ve ortak noktalarda olgusal bir analize tabi tutulmuştur.

Zorbalığı gerçekleştiren tarafın bir yetişkin olması halinde fiil, siber taciz veya siber takipçilik olarak ifade edilmekte olduğundan, çalışma kapsamında örneklem vakalar siber taciz veya takip niteliği taşıyanlar arasından seçilmiştir. Bu nedenle araştırmanın örneklem sınırlılıklarını 11-13 yaş aralığında, *Facebook*'a şikâyet yoluyla başvurmuş, cinsel içerikli tacize dönüşmüş ve gazetelere yansımış olgu örnekleri oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı zorba ve kurban profilini ortaya koymak değildir. Bu nedenle, siber taciz olaylarının basına yansımaya ve habere dönüşme biçimi üzerinden bir inceleme gerçekleştirilmiş, online gazete taramalarından ulaşılan sınırlı sayıdaki örnekleme yansıtan haberler araştırmaya dahil edilmiştir. Online gazete haberlerinden ulaşılan ve örneklem kriterine uyan tüm haberler çalışmaya dahil edilmiştir. 11-13 yaş kız çocuk olmak, tacizin *Facebook* üzerinden başlayarak gerçeğe dönüşmesi ve diğer sınırlılıklar örneklem daraltılmasına neden olmuştur.

Araştırmanın Bulguları

Siber taciz kapsamında ele alınan *Facebook* kullanıcısı olan olgularda yaş, cinsiyet, zorbanın gerçek kimlik bilgilerinin kullanımı, mağdurun kendi özel bilgilerinin sosyal mecrada paylaşımının saptanması sorgusunda, amaç soruları doğrultusunda yakın arkadaşlık ilişkisi içerisinde elde edilen ses, resim, görüntü ya da daha önce iletilen anlık mesaj ya da text mesajlarının kişinin rızası olmaksızın sosyal paylaşım platformlarında ya da forumlarda paylaşımı ve mahrem nitelikteki verinin kamuoyu ile paylaşılacağı tehdidiyle mağdurun bedeninden, parasından istifade etme ya da intikam alma arzusu şantaj yapma durumu, haber metinleri üzerinden beş olguda analiz edilmiştir. Araştırmaya konu olan olgular haber içerikleri aşağıdaki gibi özetlenmektedir.

Olgu-1

Haber: (*Milliyet*, 9 Ağustos 2015)

Olgu 1. 13 yaşında, kız, Sakarya'da yaşıyor. Kendisini 13 yaşında bir kız çocuğu olarak gösteren *Facebook* profilden gelen arkadaşlık teklifini, yeni bir kız arkadaş olarak değerlendiren mağdur *Facebook* davetini kabul ediyor. Ancak daha sonra kız çocuğu bu hesabı kullanan kişi tarafından taciz ediliyor. Babanın şikâyeti üzerine kız çocuğunu taciz eden kişiye ulaşıyor ve gözaltına alınıyor. Tacizcinin mağdura ve küçük yaşta çocuklara ait internet ortamında web kamera ile çekilmiş çıplak fotoğraflara sahip olduğu anlaşılıyor. Zorba kullanıcının 11-15 yaş aralığında toplam 700 küsur çocuğu *Facebook* arkadaş sayfasına eklediği tespit ediliyor. Zorba kimsenin kendisini mağdurlara, onlarla yaşıt bir çocuk olarak tanıtarak ve çocukların diğer arkadaşlarının fotoğraflarını *Facebook* üzerinden görmelerini sağlayarak güven sağladığı tespit ediliyor. Kullanıcı, Olgu 1'in görüntülerini istiyor, ancak kendisi web kamerası açmıyor. Müstehcen görüntüleri kaydetmek, yaymak, cinsel istismar ve özel hayat ihlali olmak üzere toplam dört ayrı suçtan hapis cezası istemiyle yargılanıyor.

Olgu-2

Haber: (*Milliyet*, 26 Ekim 2015)

Olgu 2, 12 yaşında, kız, Antalya'da yaşıyor. *Facebook*'ta 16 yaşında sahte bir erkek çocuk kimliği oluşturan, aslında garson olarak çalışan evli ve iki çocuk babası 38 yaşında yetişkin bir kullanıcıyı, oluşturmuş olduğu sahte profile inanarak sayfasına ekliyor. Kullanıcı, Olgu 2 ile ilişkisini flört düzeyine taşıyor ve sonrasında kendi müstehcen görüntüsünü mağdura göndererek taciz ediyor. mArından mağdurdan çıplak görüntülerini istiyor ve olumsuz yanıt alıyor. Bunun üzerine 12 yaşındaki kızı tehdit ediyor ve çıplak görüntülerini almayı başarıyor. "Eğer göğüslerini ellememe izin verirsen fotoğrafları göstermem." diyerek fotoğraflarını ailesine vermekle tekrar tehdit ediyor. Adresini alıyor ve kızı yaşadığı apartmanın bodrum katında eliyle taciz ediyor ve cinsel saldırıda bulunuyor. Daha da ileri gidip apartmanın deposuna indirmek isteyerek elinden tutup sürüklemeye başlıyor. Direnerek saldırganın elinden kaçmayı başaran mağdurun, durumu annesine anlatması üzerine ailesi polis merkezine giderek, kendisini takma isimle tanıtan kişiden şikayetçi oluyor. Şikayet üzerine çalışma başlatan polis, tacizciyi yakalıyor ve mahkemeye sevk ediyor. Bilgisayarında ele geçirilen suç unsuru görüntüler ve sahte isimle *Facebook* sayfası açıp kendisine ait olmayan bir fotoğrafı profiline koyarak yaşını küçük göstermek

suretiyle yaşı küçük kız çocuklarıyla iletişim sağladığına kanaat getirilen saldırgan mahkemede cinsel saldırı ve taciz suçundan 11 yıl hapis istemi ile yargılanıyor.

Olgu-3

Haber: (*Hürriyet*, 27 Eylül 2016)

Olgu 3, 11 yaşında, kız, Sivas'ta yaşıyor. Olgu, sosyal medya üzerinden kadın profili olarak açılan 'C. A.' adlı bir hesaptan mesaj almaya başlıyor. 16 yaşında olduğunu iddia eden şahıs, Olgu 3'ten kendisine fotoğraf atmasını istiyor. Mağdur *Facebook* üzerinden birkaç fotoğrafını gönderiyor. Tacizci şahıs da mağdura kendisine ait olduğunu iddia ettiği çıplak kadın fotoğrafları gönderiyor. Olgu 3'ü "Fotoğraflarını ve cep telefonu numaranı sosyal medyada yayınlam." diyerek tehdit etmeye başlıyor. Buluşma teklif eden şahıs 11 yaşındaki kızla cinsel ilişkiye girmek istiyor. Aldığı tehditler üzerine Olgu 3 konuyu annesine anlatıyor. Anne, sahte kadın profili olan *Facebook* hesabı ve *WhatsApp* numarası ile ilgili savcılığa suç duyurusunda bulunuyor.

Olgu-4

Haber: (*Hürriyet*, 16 Mart 2017)

Olgu 4, 12 yaşında, kız, Diyarbakır'da yaşıyor. Diyarbakır'da ailesi ile birlikte yaşayan Olgu, 2016 yılı Mayıs ayında bir *Facebook* hesabı açıyor. Bir süre sonra internet kafe işletmeciliği yapan, önceden tanımadığı zorba tarafından Olgunun hesabına iki kadın profilinden arkadaşlık isteği gönderiliyor. İstek gönderen kişilerin ablasının arkadaşları olduğunu sanan Olgu 4, talepleri kabul ediyor. Sahte kadın profili kullanarak küçük kızla iletişim kuran zorba ise, bir süre sonra mağdurla kendi kamerası kapalı şekilde görüntülü görüşme yapıyor. Görüntülü görüşme esnasında ısrarla mağdurun soyunmasını isteyen şüpheli, küçük çocuğa baskı yapıyor ve iddiaya göre, çocuk psikolojik baskı üzerine belden yukarıdaki elbiselerini çıkarıyor. Bunun üzerine zorba görüntüleri kaydettiğini söyleyerek, daha fazla soyunmasını isteyip, tehdit ediyor. Yaşananlardan korkan mağdur ise görüşmeyi sonlandırıp, durumu ablasına söyleyince olay polise bildiriliyor ve şikayet üzerine gözaltına alınan internet kafe işletmecisi zorba tutuklanırken, olayla ilgili soruşturma başlatılıyor. «Çocuğun cinsel istismarı», «Şantaj» ve «Müstehcenlik» suçlarından 6 yıldan 16 yıla kadar hapis cezası talep ediliyor. 12 yaşında olan mağdura karşı mağdurun rızası dâhilinde cinsel istismarda bulunulduğu, sonrasında mağduru tehdit ederek daha fazla soyunmasını istemesi nedeni ile şantaj yaptığı, bu şekilde suçları işlediği anlaşılması üzerine "zorba ile mağdur arasında temas olmasa da 15 yaşını tamamlamamış çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış cinsel istismardır" sonucuna varılıyor.

Olgu-5

Haber: (Gökçe, 19 Aralık 2016)

Olgu 5, yaşları 11, 12 ve 13 arasında değişen üç kız öğrenci, Tokat'ta yaşıyorlar. Taciz amaçlı kullanıcı, arama motoru aracılığıyla iki ayrı ilde görev yapan iki öğretmenin isim ve fotoğraflarını kullanarak *Facebook* hesabı oluşturuyor ve bu işlemten sonra iki öğretmenin öğrencilerine arkadaşlık isteği göndermeye başlıyor. Üç kız öğrenci de arkadaşlık davetini gönderenin öğretmenleri olduğunu düşünerek, talebi kabul ediyor. *Facebook* üzerinden sohbet ettiği öğrencilere "Okula önemli bir kişi gelecek. O kişi geldiğinde öğrencilerin giymesi gereken eteği belirlememiz gerekir." diyerek çocukları kandırıyor. Öğrencilere, görüntülü konuşma yaparak

gyidikleri eteği, uygun mu değil mi diye görmek istediğini söylüyor. Öğrencilerden biri, bilgisayarında kamera olmadığını söylerken, diğeri bu teklifi reddediyor, 11 yaşındaki D. ise karşısındaki kişinin öğretmeni olduğunu düşünerek kamerayı açıyor. Bir süre sonra çocuk konuşmadan rahatsız olup kamerayı kapatıyor. Öğrencilerden ısrarla kameralarını açmalarını isteyen ve üç öğrenci ile cinsel içerikli konuşmalar yapmaya başlayan tacizkar kullanıcılar, bir süre sonra yakalanıyor. Hakkında dava açılan bu kişiye verilen 2 yıl 9 aylık hapis cezası Yargıtay tarafından onanıyor.

Facebook Kullanıcısı Beş Olgunun Gazete Haberleri Üzerinden Betimsel Bir İncelemesi

Gazeteye haber olan siber taciz kurbanı beş *Facebook* kullanıcısı olgu, 11 ve 13 yaş arası değişen, kız çocuklardır. Zorba olarak nitelenen kişiler ise yetişkin bireylerdir. Araştırmanın amacında görüldüğü gibi sorunsal alanın dayandığı varsayım 'Türk Basınına yansıyan cinsel taciz odaklı siber taciz içeriklerine dair genel bir bakış' ortaya çıkarmaktır. Araştırmada yanıt aranan beş alt amaç sorusu kapsamında aşağıdaki çözümlenmelere ulaşılmıştır:

Siber Taciz Vakası, Kimlik Bilgilerinin Gizlenmesi Ve Sahte Bir Hesapla Yeni Bir Kimlik Oluşturma

Siber tacizin en önemli yönlerinden birisini tacizcinin kimliğini rahatlıkla gizleyebilmesi ve bireylere sahte hesaplar oluşturarak kendilerini olduklarından farklı gösterme fırsatı vermesi olduğu ileri sürülmektedir. Beş olguda da görülen, zorba kullanıcıların açılan sahte hesaplar üzerinden farklı cinsiyet ve yaşta sanal bir kimlikle kendilerini tanıtıyor olmalarıdır. Özellikle erkek kullanıcılar sahte hesaplarında kadın olarak yer alarak güven sağlamaya çalışmışlar veya flört beklentisindeki kızlara yönelik, akran erkek profili oluşturmuşlardır. Tacizci, kurbanı ile arkadaş olmakta ve böylece onun güvenini kazanmakta. Ardından mağduru korkutarak ve tehdit ederek etkisi altına almaktadır. Mağduru özellikle paralyze etmesi onu gerçek yaşam alanına çekerek, gerçek bir tacizde bulunmasına olanak sağlamaktadır. Böylece davranışlarının mağdurda yol açtığı olumsuz duygusal sonuçları görmeyen siber tacizci, davranışlarından ötürü sorumluluk almamaktadır. Haber içeriklerinin dökümü çevrimiçi ortamda zorbalık yapanların aslında fiziksel ortamda zorbalık yapanlarla kimliği gizleyebilme, farklı kimliklere bürünebilme, yakalanma/ceza alma ihtimalinden çekinmeme gibi özellikleriyle benzeştiğini ortaya koymaktadır.

Siber zorba ve tacizkar kişilerin, internet ortamında diğer kişilere saldırganca davranan kişiler oldukları görülmektedir. İncelenen olgularda özellikle 18 yaş altı ve ebeveyni ile iletişim kurmaktan başlangıçta çekinen ve merak veya model alma davranışı ile taklit ederek, *Facebook* kullanan 11 ve 13 yaş arası genç kızları kurban olarak seçen tacizci profiller görülmektedir. Özellikle kimlik sorunlarının çok yaşandığı dönem olan ergenlik döneminde zorbalığa ve/veya tacize uğrayan kız çocukları, çeşitli sıkıntılar, psikolojik sorunlar yaşamakta ve desteğe gereksinim duymaktadır. Mağdurlar kendilerini suçlu hissederek, teknolojik gereçlerinin ellerinden alınması, yasaklama, ceza gibi kor-

kularla ortaya çıkmamakta, durumu aileleriyle paylaşmamaktadır. Dolayısıyla sorun kendi içinde devam edebilmektedir, çünkü ancak kurban kendini ifade ettiğinde zorbalığın farkına varılmaktadır. İncelenen vakalarda da kurban bir süre sonra annesine veya ablasına durumu bildirmiş veya baba tarafından içerikler tespit edilmiştir. Bu durum tehdit unsurunun artması ve fiziksel tacizin gerçekleşmesiyle birliktelik göstermiştir.

Zorba Kullanıcı İle Mağdur Kullanıcının Arkadaşlık/Tanıdıklık İlişkisi

Facebook'ta kullanıcıların herkese açık profiller ile birbirlerine bağlanmaları genellikle sorun oluşturmaktadır. Özellikle çocuk ve genç kullanıcıların dışarıdan gelen tanımadıkları arkadaşlık tekliflerine açık oldukları görülmektedir. Araştırmaya konu olan beş olguda tacizci sahte profille yaş ve cinsiyet bilgilerini değiştirerek mağdur kullanıcı çocuğa yaklaşmış ve güven kazanımı sonrası, başta yanlış olduğunu düşünmedikleri küçük istekleri geri çeviremeyen küçük kızların tehdit ve zor kullanılarak taciz edilip istemedikleri fotoğraf, görüntü ve paylaşımlarda bulunmaları sağlanmıştır. Siber taciz amaçlı kullanıcıların sahte profilleri incelendiğinde; 13 yaşında bir kız çocuk, 16 yaşında bir erkek çocuk, 16 yaşında bir kız çocuk olarak ilk üç olguda kendi yaşlıları ve akranları olarak gösterilen profiller üzerinden güvenli bir ilişki alanı yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir. Fiili işleyen kişinin yaşça büyük olması, yetişkin olması zorbalık kavramını tacize dönüştürdüğünden bu kişiler tacizci olarak isimlendirilmiştir. Kendilerini akran gibi gösteren profillerin yanında Olgu 4'te ablasının arkadaşı olarak tanıtılan iki sahte profil yer alırken, Olgu 5'te ise üç ayrı kız öğrenci kendi öğretmenleri sandıkları sahte profille görüşmüş ve yazışmışlardır. Siber taciz amaçlı kullanıcılar, çocukların *Facebook*'una yeni bir arkadaşı olarak veya tanıdığı biri gibi eklenmeye çalışmışlar ve bunu sahte profillerle gerçekleştirmişlerdir.

Mağdur Kullanıcının Özel Bilgilerinin Rızası Olmaksızın Facebook Üzerinden Paylaşımı Ve Bu Bilgilerin Taciz Aracı Olarak Kullanımı

Örneğin Olgu 4'te, 'görüntülü görüşme esnasında ısrarla mağdurun soyunmasını isteyen zorba, küçük çocuğa baskı yapıyor' ve iddiaya göre, çocuk psikolojik baskı üzerine, belden yukarıdaki elbiselerini çıkarıyor. Bunun üzerine zorba, görüntüleri kaydettiğini söyleyerek, daha fazla soyunmasını isteyip, tehdit ediyor. Görüldüğü gibi yapılan her özel davranış, verilen her gizli bilgi, bir sonraki taciz zorlaması için yem olarak kullanılabilir. Olgu 3'te ise 'zorbanın, mağdur kız çocuğunun fotoğraflarını ve cep telefonu numarasını sosyal medyada yayınladım' diyerek tehdit ederek buluşma teklifi zorbanın 11 yaşındaki mağdur kızla cinsel ilişkiye girmek istemesiyle ilerliyor.

Özel Bilgilerin Kamuoyu İle Paylaşılması Tehdidi Yoluyla İntikam Alma, Şantaj Yapma Durumu

İncelemeye konu olun olguların hepsinde de tacizci tarafından fotoğraf paylaşımı ve özellikle de çıplak görüntülerin elde edilmesi için bir zorlamanın varlığı görülmektedir. Olgularının henüz çocuk olmaları, ancak ergenlik çağı ile

merak ve taklit arzularıyla yetişkin gibi davranmaya çalıştıkları ve bu nedenle de kendi rızaları ile fotoğraf ve görüntüler oluşturdukları görülmektedir. Kendi üretimleri olan görüntülerin tacizci ile paylaşımı sonucu duydukları korku ve kaygı ile fiziksel tacize neden olabilecek buluşmaları gerçekleştirebildikleri görülmektedir. İncelenen beş olguya baktığımızda görüntülerin mağdurlar tarafından servis edildiği saptanmaktadır:

Olgu 1: Tacizci çocuğun soyunmasını sağlamış ve web kamerası aracılığıyla fotoğraflarını çekmiştir. Mağdura ve küçük yaşta çocuklara ait çıplak fotoğraflar bulunmuştur.

Olgu 2: Tacizci kendi cinsel organı görüntüsünü mağdura göndererek taciz etmiş ve ardından mağdurdan çıplak görüntülerini istemiştir. Olumsuz yanıt alması üzerine mağduru, yazışmalarını ailesine vermekle tehdit ederek mağduriyete neden olacak çıplak görüntülerini almayı başarmıştır.

Olgu 3: Tacizci, mağdura kendisine ait olduğunu iddia ettiği çıplak kadın fotoğrafları göndermiş, kendisine fotoğraf atmasını istemiş ve kız çocuk *Facebook* üzerinden, birkaç çıplak fotoğrafını göndermiştir.

Olgu 4: Tacizci, görüntülü görüşme esnasında ısrarla mağdurun soyunmasını istemiş, küçük çocuğa baskı yapmış ve çocuk psikolojik baskı üzerine belden yukarıdaki elbiselerini çıkarmıştır. Bu görüntüler tacizci tarafından kayıt altına alınmıştır.

Olgu 5: Tacizci, öğrencilere, görüntülü konuşma yaparak giydikleri eteği, uygun mu değil mi diye görmek istediğini söylemiş, iki öğrenci bu eylemi reddetmiş, ancak 11 yaşındaki D. karşısındaki kişinin öğretmeni olduğunu düşünerek kamerayı açmış ve zorbanın istediği etekle görüntü vermiştir.

Görüldüğü gibi ilk önce tacizci tarafından başlatılan çıplak ve cinsel içerikli görüntülerin çocuğa yollanması ile bir korku kaygı ve merak duygusu yaratılarak çocuğun da kendi görüntülerini web kamerasıyla veya çektiği fotoğraflarla servis etmesi sağlanmıştır. Böylece mahremi ortaya koyan fotoğraf ve görüntüler taciz unsuru olan, mağduriyete sebep olan materyal içeriğine dönüştürülmüştür.

İncelenen beş olguda da eldeki görüntülerin aile ve kamuoyu ile paylaşılacağı tehdidi bulunmaktadır. Kayıtları elinde bulunan tacizciden korkan mağdur çocuklar, tehdit ve şantajla zor kullanılarak eylemlerine devam ettirilmeye ve fiziksel tacize neden olacak fiziksel ortamlara çekilmeye çalışılmışlardır.

Olgu 2’de, mağdurun bedeninden istifade etme arzusu ile tehdit altında fiziksel cinsel taciz gerçekleştirilmiştir. *“Eğer göğüslerini elleme izin verirse fotoğrafları göstermem.”* diyerek fotoğraflarını ailesine vermekle tehdit edilen kız çocuğu, adresini tacizciye vermiştir.

Olguların içinde bulunduğu yaş aralığı, cinsel merak ve cinsel tacizler için bir risk taşımaktadır. Olguların analizinde de görüldüğü gibi bu yaş grubunu

çeşitli şekillerde kandırabilen tacizciler, başlangıçta masumane başlayan yazışmaları daha sonra kamera görüntüleri ile sürdürebilmekte ve daha sonra da elde edilen kamera görüntüleri şantaj amaçlı kullanılarak cinsel istismara ve tacize dönüştürebilmektedirler.

Genel Değerlendirme ve Tartışma

Çalışma çerçevesinde gerçekleştirilen literatür taraması, ergenlerin internette gördükleri şiddeti yetişkinlere pek de söylemediklerini göstermektedir. Yapılan çalışmalar kurbanların çoğunun başına gelen olaydan kimseye bahsetmemeyi tercih ettiklerini, eğer bahsederlerse bunun öncelikle arkadaş, daha sonra anne baba, herhangi bir yetişkin ve öğretmenler olarak sıralandığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle çocuklardan bu konuda bilgi almak oldukça zor olmaktadır.

Derinlemesine inceleme tekniği ile yapılan incelemelerin gözden kaçabilecek olan belli ayrıntıları ortaya koyması (Theodorson ve Theodorson, 1969'dan akt. Punch, 2011: 146), bu çalışmanın detaylı ayrıntıları ve ortak noktaları ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın sonuçlarının literatür eşliğinde değerlendirilmesinde, incelenen olgularda kavramsal olarak ortaya konan siber zorbalık ile yakın anlamlı kavramların ortak özelliklerine rastlanmıştır. Buna göre her olguda zorbanın kendisi hakkında yanıltıcı bilgiler vererek mağdur ile sosyal ağlar üzerinden arkadaşlık kurduğu, güvenini kazanarak mağdura ait içeriklere ulaştığı görülmüştür. İki olguda da siber takip ve taciz, gerçek yaşama taşınmış ve cinsel taciz eylemi gerçekleşmiştir.

Önceki araştırmalar, her on ergenden sekizinin evinde internete bağlandığını, bu nedenle siber zorbalığın ergenlere okul saatleri dışında akşamları ve hafta sonları bile zarar verebilen bir tecavüz olgusu haline gelmekte olduğunu göstermektedir (Mason, 2008; Thomas, 2006).

Bilgisayar ve internet teknolojisindeki gelişmelerle birlikte siber zorbalık davranışlarındaki artış beraberinde mahremiyet ihlallerinden nasıl korunulması gerektiği sorusunu da getirmiştir. İnternetin, birer kullanıcı olarak ergenlerin yaşamlarına getirdiği olumsuzluklar arasında; müstehcen görüntülerle ve şiddet içerikli materyallerle karşılaşma olasılığının artması, bilişim ve iletişim teknolojileri aracılığıyla tanışılan kişilere kişisel bilgilerin açıklanması ve bu kişilerce mağdur edilme gibi sorunlar sayılabilir (Valkenburg ve Soeters, 2001). Siber zorbalıkta genellikle; hakaret/tehdit, şantaj veya küçük düşürmenin hedeflendiği ve kullanıcıların çocuk veya genç olduğu vakalarla karşılaşılmaktadır. Bu eylemleri gerçekleştiren taraf ise çoğu zaman bir yetişkindir. Bu vakalar da siber taciz veya siber takipçilik kavramlarını öne çıkarmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın kapsamı bu kavram ile sınırlı tutulmuştur.

Bu makalenin sonuçları anne baba ilgisinin ve gözetiminin, çocukların siber

zorbalığa uğramasını engelleme ve siber tacizle karşılaşma durumunun fark edilmesinde büyük önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Çocukların ve gençlerin büyük bir çoğunluğu yaşadıkları siber zorbalık ve taciz deneyimini anne babalarına anlatmamaktadırlar. Bu durumda öncelikle anne babaların siber zorbalıkla ilgili bilgi sahibi olmaları, bu konuda çocuklarını uymaları ve belli kurallar koymaları gerekmektedir. Yapılan araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlara göre, siber zorbalıkla ilgili yaşanan deneyimlerin yol açtığı stres, korku ve hayal kırıklıkları çok ciddi akademik, psikososyal ve yaşamsal problemlere sebep olmaktadır (Aksaray, 2011).

Dehue, Bolman ve arkadaşları (2007) yaptıkları çalışmada anne babaların yarısından fazlasının çocuklarının internet kullanım süresi ve sıklığı için kural koyduklarını ve %80'inin internette girebilecekleri ve giremeyecekleri siteleri belirlediklerini bulmuşlardır. Çocuklar genellikle internette karşılaştıkları zorbalık olayını ya inkâr etmekte ya görmezlikten gelmekte ya da zorbalığa zorbalıkla karşılık vermektedirler.

Bu çalışmanın sonuçlarında da görüldüğü gibi, cinsel ve zararlı içeriğe maruz kalma ve/veya siber tacize uğrama durumunda, çocuklar bu durumun bilinmesinden korkarak tacizcinin isteklerini yerine getirmekte ve cinsel tacize, tehdit, şantaj gibi durumlara daha çok maruz kalmaktadırlar. Cinsel taciz suçunun soruşturulması mağdurun veya ebeveynin şikâyetine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Olgulara konu olan durumlar polis kayıtlarına geçmiş ve şikâyet üzerine ortaya çıkmış durumlardır. Ancak bilinmektedir ki korku, rezil olma kaygısı gibi duygularla, bu duruma maruz kalan ve saklayan, birçok genç ve çocuk bulunmaktadır.

Siber taciz/istismarı önlemek için internet kullanıcılarının eğitilmesi, ebeveynlerin çocuk ve ergenlerin internet kullanımlarının kontrolü dışında diğer bir önemli başlık ise bu suçların hukuksal karşılıklarıdır. Siber cinsel taciz suçuna Türk Ceza Kanunu'nun 105. Maddesi kapsamında bir suçtur. İnternet ortamındaki cinsel taciz suçunu diğer cinsel taciz suçlarından ayıran nokta, fiziksel temasın varlığının bir zorunluluk olmamasıdır. Buna göre siber ortamda cinsel taciz olarak nitelendirebileceğimiz davranışlar (Kulaçoğlu Hukuk Bürosu, 2016); sözle (cinsel içerikli söz gönderme), yazıyla (elektronik ortam üzerinden cinsel ilişki teklifinde bulunma ya da cinsel içerikli söz söyleme) ve el kol hareketleriyle (cinsel organını gösterme) olabilmektedir. Siber uzamdaki cinsel taciz suçuyla ilgili bir diğer önemli husus ise, suçun oluşmasında şikâyette bulunmasının gerekmemesidir. Elektronik ortamın sağladığı yararlarından biri, siber cinsel tacize ait yeterli delillerin elektronik ortamda bulunabilmesidir (Kulaçoğlu Hukuk Bürosu, 2016).

Sosyal paylaşım sitelerinin kullanımı ve siber zorbalık ilişkisine benzer şekilde siber taciz/istismar ve sosyal paylaşım siteleri kullanım ilişkisini inceleyen birtakım çalışmalar var. Yapılan çalışmalarda öngörülen aksine sosyal paylaşım sitelerinde profil sahibi olmak ve siber taciz/istismara uğramak arasında destekleyici bir ilişki bulunamamıştır. Bunun yerine gençlerin demografik ve

davranışsal özelliklerinin daha güçlü bir gösterge olduğu vurgulanmaktadır. Siber taciz/istismara maruz kalmaya sebep olan davranışlar arasında; fotoğrafların herkesin görebileceği şekilde yayınlanması, ev adresi gibi gizli bilgilerin ifşası, çocuk ve ergenlerin ailelerinin gözetiminden uzak internet kullanmaları sayılabilir. Koruyucu yazılımların kullanımının ailelerin gözetimi kadar etkin olmadığı da bulgulanmıştır (Sengupta ve Chaudhuri, 2011). Siber zorbalık ve siber taciz/istismar ve sosyal paylaşım siteleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların birbirine yakın sonuçlar ortaya çıkarttığı ifade edilebilir. Bu sebeple siber zorbalığı, siber taciz/istismarı engellemenin yolları arasında çocukların, ergenlerin ve ebeveynlerinin güvenli internet kullanımıyla ilgili bilgilendirilmeleri sayılabilir.

Sonuç

Çalışma kapsamında yazılı basına konu olan siber zorbalık ve mahremiyet ihlali haber içerikleri, sıradan haber olmasının dışında, kamuyu bilinçlendiren ve bu konuda önlemler alınması gereğini ortaya koyan bir tür farkındalık ve halkın bilinçlenmesi adına yapılan içerik üretimi olarak değerlendirilmiştir. Siber taciz kapsamında *Facebook* kullanıcısı olgularda yaş, cinsiyet, zorbanın gerçek kimlik bilgilerinin kullanımı, mağdurun kendi özel bilgilerini sosyal mecrada paylaşıp paylaşmadığının saptanması gibi amaç soruları doğrultusunda, yakın arkadaşlık ilişkisi içerisinde elde edilen ses, resim, görüntü ya da daha önce iletilen anlık mesaj ya da text mesajlarının kişinin rızası olmaksızın sosyal paylaşım platformlarında ya da forumlarda paylaşımı ve mahrem nitelikteki verinin kamuoyu ile paylaşılacağı tehdidiyle mağdurun bedeninden, parasından istifade etme ya da intikam alma arzusu şantaj yapma durumu, haber metinleri üzerinden beş olguda analiz edilmiştir.

Araştırma sorularının yanıtları, araştırmanın örneklemini oluşturan haberlerin analiz edilmesi sonucunda, aşağıdaki gibi özetlenmektedir.

- 1) Zorba/tacizci kimlik bilgilerinin gizlemekte ve sahte bir hesapla yeni bir kimlik oluşturmaktadır.
- 2) Çocuk ve genç kullanıcıların dışarıdan gelen tanımadıkları arkadaşlık tekliflerine açık oldukları siber taciz amaçlı kullanıcının, mağdur kullanıcının *Facebook*'una sahte isimle eklendiği görülmektedir.
- 3) Mağdur kullanıcı ses, resim, görüntü ya da daha önce iletilen anlık mesaj ya da text mesajları gibi kendisi ile ilgili özel bilgileri kendi rızası olmaksızın *Facebook* üzerinden paylaşmış ve bu bilgiler zorbalık aracı olarak kullanılmıştır.
- 4) Mağdur kullanıcının ürettiği içerik ve görüntüler kaydedilerek, yayılması gibi mahremiyet sınırlarını ihlal eden, zorbalık içeriğine dönüştürülmüş ve tacize sebep olan cinsel içerikli fotoğraf, mahremi ortaya koyan fotoğraf, yazı, küfür gibi içerikler kullanılmıştır.

5) Mahrem nitelikteki verinin kamuoyu ile paylaşılacağı tehdidiyle mağdurun bedeninden, parasından istifade etme ya da intikam alma arzusu şantaj yapma tehdidi bulunmaktadır.

Araştırma soruları çerçevesinde derinlemesine betimleme yöntemiyle incelenen olguların gazete haberlerine yansıyan anlatılarının analizine göre siber cinsel taciz, 'cinsel bölgelerini göstermek, mesaj yollamak, cinsel bölgelelerinin fotoğraflarını yollamak, cinsel ilişki teklif etmek gibi fiiller yoluyla sosyal ağlar üzerinden bir yetişkin tarafından yaratılan mağduriyet durumu' olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma *Facebook*'a şikâyet edilmiş ve sonrasında polis kayıtlarına girmiş olan, özel alana müdahaleyi ve tacizi içeren "siber zorbalık gibi görünen ve siber taciz olarak devam eden, sonrasında eyleme dönüşerek cinsel tacize dönüşen" olguların gazetelere yansıyan haber içerikleri üzerinden incelenmesini ortaya koymuştur. Sosyal ağlardaki paylaşımlarının zorbalık, siber taciz aracı olarak nasıl kullanıldığı, mağdur kullanıcının ürettiği içeriğin, gerçek yaşamda tuzak olarak taciz içeriğine nasıl dönüştürüldüğü örnekler üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları; *Facebook* kullanıcısı olguların 11- 13 yaş arası kız çocuk olmaları, konuştukları kişiyi kendi akranları olarak bilmeleri yönünde kandırılmaları, siber tacize uğramaları, bu tacizin gerçek yaşamda yüz yüze görüşme sonucu cinsel tacizle sonuçlanması, olayın polis kayıtlarına geçmesi ve oradan da habere dönüşerek gazetelere yansması olarak belirlenmiştir. Sınırlanmış örneklem kriterleri ve bu olgulara ulaşmadaki zorluk, çalışmanın haber incelemesinde beş olgu üzerinden gerçekleşmesini ve araştırma soruları doğrultusunda, elde edilen olguların değerlendirmelerini ortaya koymuştur.

Sosyal ağlar üzerinden cinsel amaçlı yazılar yollanması, çeşitli teklifler gönderilmesi ve bunların birer tehdit unsuru olarak kullanımı cinsel tacizin gerçekleşmesi için siber ortamda yeterli kabul edilmektedir. Sonuç olarak, olguların hepsinin de cinsel taciz içeren şantaj ve tehdit unsurları olduğu görülmektedir. *Facebook* üzerinden cinsel tacizle küçük kızların istismarı üzerine ortaya çıkan haberlerdeki ortak nokta, şikâyet üzerine yapılan fiillerin suça dönüşmüş olması ve bu durumun kamuoyuna yansımış olmasıdır.

Kaynakça

- Aksaray, S. (2011). "Siber Zorbalık". *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20(2). 405-432.
- Arıcak, T. (2015). *Siber Alemin Avatar Çocukları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bartlett, C. P. ve Chamberlin, K. (2017). "Examining cyberbullying across the lifespan". *Computers in Human Behavior*. 71. 444-449.
- Baughman H. M., Dearing S., Giammarco E., Vernon P. A. (2012). "Relationships between Bullying Behaviours and the Dark Triad: A Study with Adults". *Per-*

- sonality And Individual Differences. 52(5). 571-575.*
- Boulton, M. J., Hardcastle, K., Down, J., Fowles, J., Simmonds J. A. (2014). "A Comparison of Preservice Teachers' Responses to Cyber Versus Traditional Bullying Scenarios: Similarities and Differences and Implications for Practice". *Journal of Teacher Education. 65(2). 145-155.*
- Dehue, F., Bolman, C., Völlink T. (2008). "Cyberbullying: Youngsters Experiences and Parental Perception". *Cyberpsychology and Behavior. 11(2). 217-223.*
- Hürriyet.* (2012). "Türk Kızı Seniz Sanal Zorba Kurbanı". <http://www.hurriyet.com.tr/turk-kizi-seniz-sanal-zorba-kurbani-19693094>. Mayıs 2017.
- _____ (27 Eylül 2016). "Kadın Profiliyle, 11 Yaşındaki Kıza Çıplak Fotoğraflı Şantaj". <http://www.hurriyet.com.tr/kadin-profiliiyle-11-yasindaki-kiza-ciplak-fotografli-santaj-40232609>. Mayıs 2017.
- _____ (16 Mart 2017). "Facebook'ta Çocuğa Cinsel Taciz ve Şantaja 2 Yıl 10 Ay". <http://www.hurriyet.com.tr/facebookta-cocuga-cinsel-taciz-ve-santaja-2-yi-40396653>. Mayıs 2017.
- Gibb, Z. G. ve Devereux, P. G. (2014). "Who does that anyway? Predictors and Personality Correlates of Cyberbullying in College". *Computers in Human Behaviour. 38. (8-16).*
- Goodboy, A. K. ve Martin, M. M. (2015). "The personality profile of a cyberbully: Examining the Dark Triad". *Computers in Human Behavior. 49. 1-4.*
- Gökçe, D. (19 Aralık 2016). "Facebook'ta İğrenç Taciz". <http://www.hurriyet.com.tr/facebookta-igrenc-taciz-40311008>. Mayıs 2017.
- Kulaçoğlu Hukuk Bürosu. (2016). İnternet Yoluyla Cinsel Taciz Suçu. <http://kulacoglu.av.tr/internet-yoluyla-cinsel-taciz-sucu/>. 25 Mayıs 2017.
- Kwan, G. ve Skoric, M. (2013). "Facebook bullying: An extension of battles in school". *Computers in Human Behaviour. 29. 16-25.*
- Kwan, W. ve Leung, M. (2016). "The Relationship between Personality Traits, School Climate, Parental Relationship, Anxiety, Depression, Self-esteem, and Cyber-Victimization". *SCAP 2016: Applied Psychology Readings. 107-123.*
- Law, D. M., Shapka, J. D., Domene, J. F., Gagne, M. H. (2012). "Are Cyberbullies really bullies? An investigation of reactive and proactive online aggression". *Computer and Human Behavior. (28). 664-672.*
- Mason, K. L. (2008). "Cyberbullying: A Preliminary Assesment for School Personnel". *Psychology in the Schools. 45(4). 323-348.*
- Milliyet.* (9 Ağustos 2015). "Facebook'ta Filiz K. Diye Sahte Profil Açıp Çocukları Kaydetmiş". (9 Ağustos 2015). <http://www.milliyet.com.tr/facebook-ta-filiz-k-diye-sahte-gundem-2099450/>. Mayıs 2017.
- _____ (26 Ekim 2015). "Sahte Profille Tacize 11 Yıl Hapis". <http://www.milliyet.com.tr/sahte-profille-tacize-11-yil-hapis-gundem-2137970/>. Mayıs 2017.
- NWLC. (2017). <https://nwlc.org/>. Mayıs 2017.

- Peluchette, J. V., Karl, K., Wood, C., Williams, J. (2015). "Cyberbullying victimization: Do victims' personality and risky social network behaviors contribute to the problem?". *Computers in Human Behavior*. 52. 424-435.
- Punch, K. F. (2011). *Sosyal Araştırmalara Giriş, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sengupta, A. ve Chaudhuri, A. (2011). "Are Social Networking Sites A Source Of Online Harassment for Teens? Evidence From Survey Data". *Children and Youth Services Review*. 33(2). 284-290.
- Staksrud, E., Olafsson, K., Livingstone, S. (2013). "Does the Use of Social Networking Sites Increase Children's Risk of Harm?". *Computers in Human Behaviour*. 29. 40-50.
- Şener, M. T., Set, T., Dursun, O. B. (2012). "Güvensiz İnternet Kullanımı İle İlgili Bir Olgu Sunumu: Sanal Taciz". *Türk Aile Hekimleri Dergisi*. 16(3). 127-129.
- Theodorson, G. A. ve Theodorson, A. G. (1969). *A Modern Dictionary of Sociology*. New York: Thomas Y. Crowell.
- Thomas, S. P. (2006). "From The Editor: The Phenomenen of Cyberbullying". *Mental Health Nursing*. 27. 1015-1016.
- We Are Social. (2018). Digital in 2017: Global Overview. <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview>. 15 Şubat 2018.
- Valkenburg, P. M. ve Soeters, K. E. (2001). "Children's Positive and Negative Experiences with The Internet". *Communication Research*. 28. 652-675.
- Yetim, S. (2015). "Siber Zorbalık, Türkiye ve ABD Karşılaştırması (ABD V. Drew Dosyası)". *TBB Dergisi*. 120. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-120-1516>. Mayıs 2017.